

HEINRICH DITZ:

**A magyar mezőgazdaság
(Népgazdasági tudósítás a kir. bajor Közmunka és Kereskedelmi
Államminisztérium részére 1867)**

A magyar kiadást szerkesztette: KÁDÁR IMRE

MTA Talajtani és Agrokémiai Kutató Intézete, Budapest, 1993

Mint a Kiadó Szerkesztő Előszavában ismertette, HEINRICH DITZ agrárgazdasági szakembert a bajor kormány 1866-ban küldte Magyarországra a magyar mezőgazdaság tanulmányozására, aki az elérhető irodalommal megismerkedve és az országot járva személyes tapasztalatokra, élményekre támaszkodva alakította ki véleményét, foglalta össze tapasztalatait.

A tanulmányút során mindvégig összehasonlítja a magyar és az akkori nyugat-európai viszonyokat, átfogó kritikáját nyújtva a látottaknak. A megbízás háttere az volt, hogy tárja fel a magyar mezőgazdaság versenyképességét, mely a bajorok megítélése szerint veszélyeztette a délnémet gabonatermelők érdekeit. A szerző nem elégedett meg az akkori állapotok száraz leírásával, a tények közlésével, az egyszerű kritikával, széles körű áttekintést és helyzet-elemzést kora nagyra értékelte.

Az 1867-ben német, majd 1869-ben magyar nyelven könyv alakban is megjelent tanulmány - melyből napjainkban már csak szórvány-példányok lelhetők fel - a szerző előszavát követően, 14 fejezetet és zárszót tartalmazott. A fejezetek a kor igényének megfelelően áttekintették a természeti adottságokat (talaj, éghajlat) a társadalom és a termelés kapcsolatát (a falu és a föld, a

földbirtok, a mezőgazdasági munka) a gazdasági háttérrel (a tőke és hitel, az adók, a mezőgazdasági üzem) a különböző ágazatok helyzetét (takarmánytermesztés és állattenyésztés, az állattenyésztés ágazatai, a gabonatermesztés), valamint a kereskedelem (a gabonakereskedelem, kereskedelmi növények) és a mezőgazdasági ipar sajátosságait.

Nincs könnyű helyzetben az aki ilyen részletes, nagy érdeklődésre számottartó munkát, hacsak figyelem felkeltési céllal is ismertetni kíván, nehéz visszaadni az egész mű olvasmányosságát, információ-tartalmát és a mának szóló üzenetét.

A fejezetek közül csupán egyet, a gabonatermesztéssel foglalkozót emelem ki, példaértékkel. Ebben a fejezetben az akkori magyarországi gabonatermesztését értékelte: gabonatermesztés kontra ipari növények, az extenzív termesztés okai, termékenység kontra termésátlagok, értékesítés problémaköre stb. Ezekon a mának is fontos információkat adó értékeléseken túl európai, sőt világ kitekintést is adott természesszintekkel, export potenciálokkal és politikai háttérrel is. Nagyon érdekes például annak a levezetése, hogy az Észak-Amerikai Egyesült Államok és Oroszország hogyan kapcsolódott be a gabonakereskedelembé és hogyan tehettek szert azonnal nagy részarányra a piacon.

A többi fejezet is az itt ismertetetthez hasonló gondossággal, részletességgel és átfogó nemzetközi kitekintéssel íródott.

A könyvben a napi gondokkal küzdő szakember, olvasó is sok érdekességet talál, kezdve attól a megállapítástól, hogy "a mezőgazdaság és egyelőre csakis a mezőgazdaság hivatott arra, hogy az ország természeti gazdagságát nemzetgazdaságának alapjává tegye, ezt az alapot biztosítsa és megerősítse".

A tanulmány elkészítésének ideje, az 1860-as évek vége, a kiegyezés kora sorsforduló volt hazánk történetében, megszűnt az ezeréves jobbágyrendszer és Magyarország megkezdte integrálódását a fejlett nyugat-európai régiókhoz. Ha

meggondoljuk a jelenlegi agrár-társadalmi miliőt, a külkapcsolatok alakulásában a mezőgazdaság helyzetét, szerepét, könnyen párhuzamot lehet találni a két időszak között. A kisgazdaságok "újjszületésének" és a jelenlegi belső és külső környezet gyors és gyakran kiszámíthatatlan változásának idején még inkább szükség van a korábbi időszakoknak, a (kultur)történeti háttérnek és a (mező)gazdaság fejlődésének ismeretére.

A kiadói kollektíva nagy érdeme, hogy a több mint százéves könyvet nemcsak gondosan lefordították, hanem átgondolták, értelmezték és olvasmányossá tették.

Érkezett: 1993. december 15.

NÉMETH TAMÁS

MTA Talajtani és Agrokémiai
Kutató Intézete, Budapest